Lexikologie
a stylistika

nejen pro žurnalisty

Viktor Jílek

- **Publicistický referát a riport**
  - **Publicistický referát (report)**

Publicistický referát je v odborné literatuře v kontextu zejména dalšího žánru, kterým je riport, definován různě.[224] V případě našeho chápání žánru vycházíme ze zásad objektivity. Cílem publicistického referátu je věcné informování a věrné přiblížení (vystižení) průběhu libovolné akce, skutečnosti (shromáždění, konference, zájezdu aj.), podání skutečného a názorného obrazu. Publicistický referát má původ v referátu odborném. Na rozdíl od něj (požadovány jsou vyčerpávající, podrobné informace, popisy, výklady), je publicistický referát při zachování věcnosti méně komplexní.

V textu jsou zdůrazněny dvě rámcové složky - stručné informace o události (v úvodu) a podrobné informace o průběhu události, jejich popis. Žánr využívá v autorské linii věcného informačního a věcného popisného postupu, v nezbytně nutné míře je přípustná přítomnost výkladového postupu (např. vysvětlení termínů, technologických souvislostí atd.).

  - **Riport**

Riport představuje svědeckou výpověď, delší zprávu očitého svědka o události. Základem je živý popis lidí, situace, okolností a podmínek, za kterých proběhla. Žánr vzhledem k tomu, že podává živé, bezprostřední, subjektivizované informace o události, zcela vyhovuje současným trendům žurnalistické praxe. Tomu odpovídá i užití odpovídajících, z pohledu zásad objektivity příznakových jazykových prostředků, typické jsou aktualizace, dynamizace sdělení, přítomny jsou interpretace a náznaky hodnocení události, okolností atd.

Základem riportu je referát, texty jsou proto založeny na slohovém postupu informačním a popisném, ovšem ne dominantně na jejich věcné, nepříznakové modifikaci. Užíváno je i úvahového postupu, alespoň v náznacích, případně vyprávění. Charakteristickým rysem je menší faktografičnost (oproti publicistickému referátu), o faktech se nehovoří vyváženě, rovnoměrně, zvýrazňovány jsou zajímavé aspekty.[225]

Poznámka.

Nezbytné je ovšem upozornit na to, že jde o žánr s výraznou informativní složkou, který stojí na pomezí zpravodajství a publicistiky v užším smyslu slova. Riport nelze zaměňovat za syžetový žánr reportáž (viz dále).

---

[224] Srov. Mistrík 1985, s. 470 - 471, 472, Chloupek 1991, s. 219, Bartošek 2001, s. 13, Čechová 2003, s. 227.

[225] Srov. Mistrík 1985, s. 470 - 471;

Čistě informativní sdělení životopisných údajů portrétem není, jedná se o **biografii.**
Příležitostný typ textu v novinách představuje **nekrolog**. Jeho podoba dle uchopení může odpovídat portrétu, popřípadě medailonu.

- **Reportáž a črta**

V současné žurnalistické praxi je označení reportáž užíváno v rozporu se základní charakteristikou žánru. Ve většině případů je vztaženo ke sdělením, která jsou publicistickými referáty či riporty (viz výše), a reportáž proto bývá, byť je připouštěna její vysoká míra subjektivizace, nesprávně považována za součást dílčí oblasti zpravodajské.[252] Jde však o označení na úrovni profesionalismu.[253]

Naše vymezení žánru vychází z chápání v oblasti literární teorie. Reportáž je zde označována za publicistickou formu, která bývá vydávána i v knižní podobě. Základem je silně subjektivizovaný odraz reality, J. Hrabák hovoří o zprávě očitého svědka o události, zemi aj., v níž se výrazně projevuje autorův bystrý postřeh i osobní vztah k námětu, a to jak při výběru sdělovaných faktů, tak i v jazykovém ztvárnění.[254] Autor je součástí děje, je mu osobně přítomen a příjemci zprostředkovává své zážitky a dojmy. Reportáž má značný informační potenciál, mj. i proto bývá řazena do skupiny textů tzv. informačně-popisných.[255] Z hlediska užitých slohových postupů jsou vedle informačního postupu jejím základem subjektivizovaný statický i dějový popis, vyloučeny nejsou náznaky vypravování, úvahy. Reportáž používá i další příznakové jazykové prostředky a literární postupy, jakými jsou figury, tropy, ale také umělecké vybočení od faktu aj.

Na rozdíl od zpravodajských sdělení, která jsou ve vztahu k události, faktu komplexní, v případě reportáže nejsou zaznamenána všechna fakta, ale pouze ta, která autora zaujala, která považuje za podstatná, zajímavá, což nemusí odpovídat jejich skutečné relevanci.
Z hlediska funkcí lze kromě informační a estetické identifikovat také zábavní ve smyslu odreagování, rekreace, případně oslabenou persvazivní.

Poznámka.

1. Na základě typologie reportáže dle popisované skutečnosti lze rozlišit:

---

[252] Pro dnešní žurnalistickou praxi je zejména u rozsáhlejších sdělení typický odklon od užívání žánrů, autoři mnohdy kombinují žánrové segmenty. V daném případě segmenty reportáže, publicistického referátu, riportu aj. Více viz Jílek 2004.

[253] Různé vymezení je pro psanou, rozhlasovou a televizní žurnalistiku.

[254] Hrabák, Štěpánek 1987, s. 176.

[255] Srov. Štorkán 1963, 1978.

- reportáž statickou, která popisuje prostředí;
- reportáž dynamickou, která popisuje děj.

2. Podle příslušnosti textu k stylové oblasti a způsobu odrazu reality lze rozlišit:
   - Reportáž publicistickou, která pracuje s větším množstvím faktů, má posílenou informační funkci. Autor je zaměřený na vnější jevy, děje, smyslově je vnímá a konstatuje.
   - **Črtu**, tedy reportáž uměleckou, která zobrazuje předmět zájmu s větší mírou zevšeobecnění, autor věnuje pozornost svému nitru, obrací se do sebe, zužitkovává i to, co poznal už dřív, při jiné příležitosti, má posílenou estetickou funkci. Cílem je literárními prostředky zachytit určitou mezní situaci, do které se autor dostal, zároveň se stal hlavním hrdinou. Obsahem bývají i silné zážitky, setkání s výjimečnými lidmi, nezapomenutelné vzpomínky.[256]

➢ **Sloupek a kurzíva**

V souvislosti s fejetonem (viz zde výše) bylo zmíněno jeho nejednoznačné vymezení v odborné literatuře. Totéž platí u sloupku, který bývá považován i za variantu fejetonu, bývá rovněž ztotožňován s kurzívou.[257]

V našem pojetí je sloupek bezfabulový, promyšleně a nápaditě za užití úvahového slohového postupu vystavěný text. Svůj názor, postoj k předmětu sdělení autor nevyjadřuje přímo, nýbrž využívá typických beletristických postupů, jakými jsou zejména pointování a gradace, užita může být rovněž ironie, sarkasmus, nadsázka. Sloupek se zabývá vážnějšími společenskými problémy, jevy každodenní reality, upozorňuje na ně, hodnotí je, téma bývá zevšeobecňováno. Zřetelná je persvazivní intence, přítomna může být intence zábavní, ovšem nepřevládá.

Poznámka.

1. Od sloupku lze odlišovat **kurzívu.**[258] Jde o nerozsáhlé sdělení (cca 30 – 40 řádků), jehož prostřednictvím autor vtipně, často i osobitě a plně subjektivně rozvíjí postřeh, nápad, myšlenku. Sloh kurzívy je lehký, zkratkovitý, záměrem je oddych, osvěžení a pobavení čtenáře, naplňuje tedy primárně zábavní funkci, neorientuje se na vážné společenské problémy. Podobně jako v případě sloupku je základem úvahový slohový postup, a to za užití syžetových prostředků.

[256] Srov. Mistrík 1985, s. 476 – 477, Osvaldová 1999, s. 41 – 42.

[257] Srov. Mistrík 1985, s. 477 – 478, Bečka 1986, s. 222, Hrabák, Štěpánek 1987, s. 176, Čechová 2003, s. 231

[258] Srov. Bečka 1986.